

PREGLED POJMOVA U URBANIZMU

NASELJE je izgrađen i funkcionalno organizovan prostor koji obezbeđuje neophodne uslove za privatni život stanovnika, kao i uslove za njihov društveni život;

GRAD je naselje koje ima razvijene različite delatnosti, pa se većina stanovništva ne bavi poljoprivrednom proizvodnjom; Ima veći broj stanovnika i veću gustinu naseljenosti;

SELO je naselje koje ima razvijenu poljoprivrednu delatnost, pa se većina stanovništva bavi poljoprivredom; Manje je površine, ima manje stanovnika i manja je gustina naseljenosti;

PODRUCJE je deo naselja koje se izdvaja i prepoznaje u odnosu na druge prostorne celine, prema osnovnim arhitektonsko - urbanističkim karakteristikama.

ESPON jeste evropska mreža institucija koje se bave prikupljanjem informacija i pokazatelja za prostorno planiranje;

URBANISTICKA DISPOZICIJA je lokacija, mesto, određenog elementa u naselju; Sagledava se u odnosu na celo naselje, na značajne sadržaje ili saobraćajnice, kao i u odnosu na strane sveta.

ADRESA je tačan podatak lokacije izražen kroz naziv ulice ili trga i broja;

KATASTARSKI BROJ PARCELE je broj pod kojim je parcela zabeležena u Geodetskom zavodu. Broj je uvek okrenut ka severu, pa se u odnosu na njega može utvrditi položaj parcele;

UKUPNA POVRŠINA PARCELE je površina parcele unutar granica parcele;

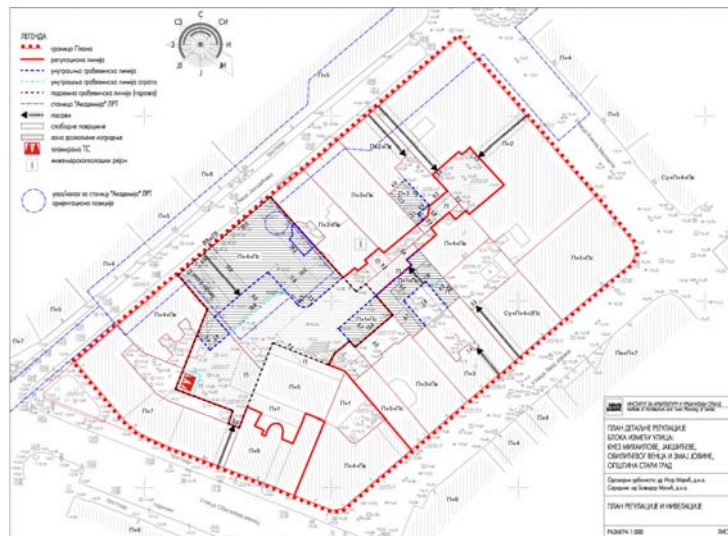
GRANICE PARCELE su regulacione linije, prema ulicama i podeone granicne linije, prema drugim parcelama;

REGULACIONA LINIJA je linija koja razdvaja javnu od privatne površine i saobraćajnu funkciju od neke druge funkcije;

PODEONA GRANICNA LINIJA PARCELE je linija koja razdvaja dve susedne parcele;

GRAĐEVINSKA LINIJA je linija na, iznad i ispod površine zemlje ili vode, do koje je dozvoljeno građenje;

IZGRAĐENA POVRŠINA PARCELE je površina pod nadzemnim i podzemnim objektima i nadstrešnicama;



plan regulacije i nivelacije

Bruto razvijena građevinska površina (BRGP)

Bruto razvijena građevinska površina (BRGP) parcele (ili bloka) je zbir površina i redukovanih površina svih korisnih etaža svih zgrada parcele (bloka). U proračunu potkrovlje se računa kao 60% površine, dok se ostale nadzemne etaže ne redukuju. Podzemne korisne etaže se redukuju kao i potkrovlje. Odnos neto i bruto površine se računa kao 1 : 1,25 a detaljnijom razradom se može ovaj odnos i drugačije definisati, u zavisnosti od prirode objekta.

Neto razvijena građevinska površina (NRGP)

Neto građevinska razvijena površina (NRGP) je veličina ograničena samo na upotrebu u planerske svrhe i odnosi se na BRGP umanjenu za spoljne i unutrašnje zidove, zajedničke i pomoćne prostorije i druge površine

Stepen zauzetosti (Z)

Stepen zauzetosti (Z) iskazan kao % je količnik površine horizontalne projekcije nadzemnog gabarita objekta na parceli i površine parcele.

Planirani stepen zauzetosti parcele na uglu može se uvećati ukoliko je reč o arhitektonskim akcentima u prostoru.

U slučaju da je postojeći stepen zauzetosti parcele veći od maksimalne vrednosti za taj tip izgrađenosti, zadržava se postojeći, bez mogućnosti uvećava.

Indeks izgrađenosti (I)

za *postojeće* objekte je količnik BRGP svih objekata na parceli (bloku) i površine parcele (bloka). Maksimalna BRGP *planiranih* objekata na parceli je proizvod planiranog indeksa izgrađenosti i površine parcele.

Podzemne korisne etaže ulaze u obračun indeksa izgrađenosti, osim površina za parkiranje vozila, podzemnih garaža, smeštaj neophodne infrastrukture i stanarskih ostava.

GODINA ILI VREME IZGRADNJE je godina ili vreme (vek, istorijski period) kada je objekat podignut na parceli;

VLASNIŠTVO je karakteristika pripadnosti prostornih elemenata, objekata i površina. Može biti privatno ili društveno, a doživljavati se kao privatno, poluprivatno, polujavno i javno.

SPRATNOST OBJEKATA je podatak o broju podzemnih i nadzemnih etaža objekata (S+P+2+pot. Pod.+P+man., P-prizemlje, P+1-prizemlje i jedan sprat, pod.-podrum, pot. -potkrovlje, sut.-suteran, man.-mansarda).

SUTERAN je deo objekta koji se nalazi potpuno ili delimično ispod prizemlja objekta i delimično je ispod terena. Ima otvore, pa može da služi i za stanovanje.

PODRUM je deo objekta koji se nalazi potpuno ili delimično ispod prizemlja objekta i potpuno ispod terena. Nema otvore, pa se ne može koristiti za stanovanje;

POTKROVLJE je etaža iznad poslednjeg sprata, koja ima nazidak bar 1m visine i kose tavanice usled postojanja krovne konstrukcije.

MANSARDA je etaža iznad poslednjeg sprata, koja ima uvucene zidove u odnosu na osnovu poslednje etaže, pa ima manju površinu. Zbog uvlačenja zidova na fasadi se pojavljuje specifičan krov.

NAMENA OBJEKTA je sadržaj koji je organizovan u njegovoj unutrašnjosti. Namena objašnjava kakvu funkciju objekat ima (stanovanje, trgovina, ugostiteljstvo, usluga, kultura, obrazovanje, religija, zanatstvo, zdravstvena i socijalna zaštita, administracija, proizvodnja, magacioniranje, septičke jame, bunari, garaže, specijalne namene, atomska skloništa, trafo stanice...).

NAČIN IZGRADNJE OBJEKATA je način na koji je izvedeno građenje (tradicionalni, stari, masivni ili moderni, novi, skeletni),

VRSTA ILI TIP KROVA je morfološka specifičnost završetka objekta (ravan, kos: jednovodni, dvovodni, četvorovodni)

VRSTA KROVNOG POKRIVAČA je vrsta materijala koji se primenjuje za pokrivanje objekta (za ravne krovove može biti prohodan (ploče) ili neprohodan (šljunak) a za kose (biber crep, mediteran crep, salonit, eternit, tegola)

NAGIB KROVNE RAVNI je ugao pod kojim je kosa ravan krova postavljana radi oticanja vode. Na osnovi krova se obeležava smer oticanja vode.

PRIPADNOST STILSKOJ GRUPI na osnovu postojanja stilskih karakteristika na fasadi, može se zaključiti da li objekat pripada nekom određenom istorijskom periodu (secesija, barok...). Neki objekti imaju stilske karakteristike, a neki nemaju, dok ima slučajeva i da postoje, ali da su oštećeni.

VRSTE ZELENILA su visoko, srednje, nisko, cvetne aleje, vinova loza i puzavice, a mogu biti listopadna ili zimzelena. Ovo je bitno zbog izgleda u različitim godišnjim dobima.

NAČIN POPLOČAVANJA podrazumeva izbor vrste materijala, veličinu elemenata, boju, teksturu (kamene ili betonske ploče, asfalt, beton, opeka),

BROJ ZAPOSLENIH je broj ljudi u poslovnim prostorima.

BROJ STANOVA je broj stanova unutar svih objekata na parceli.

BROJ STANOVNIKA ukupan broj stanovnika jedne parcele (prema normativima 25m² izgrađene razvijene površine po stanovniku).

PRISTUP DO PARCELE je način prilaženja parceli automobilom sa kolovozne površine i prilaženje peške sa trotoara. Ono može biti organizovano kao poplocana ili zelena površina.

PRISTUP DO DVORIŠTA je način dolaženja do dvorišta sa javne površine. Pristup može biti kolski, kolsko-pešacki ili pešacki. Do dvorišta se može pristupiti direktno, bez prepreke, zatim kroz kapiju ili kroz objekat.

ULAZ U OBJEKAT Ulazi u objekte mogu biti direktni sa javne površine ili, indirektni, preko dvorišta.

FIZIČKA STRUKTURA je fizička uobličenost koja zavisi od volumena pojedinačnih objekata, oblika krovova, primenjenog materijala, vrsta zelenila i poplocavanja.

BONITET OBJEKTA je stanje objekata u konstruktivnom smislu. Može biti: dobar, srednji i loš.

ŠIRA SITUACIJA je prikaz šire okoline parcele, kako bi se sagledao kvalitet dostupnosti do parcele (postojanje saobraćajnica, linija gradskog saobraćaja, biciklističkih staza, pešackih staza).

UŽA SITUACIJA je prikaz parcele sa bližim okruženjem, susednim parcelama

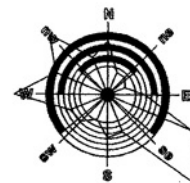


šira i uža situacija

URBANA OBNOVA jeste skup planskih, graditeljskih i drugih mera kojima se obnavlja, uređuje ili rekonstruiše izgrađeni deo grada ili gradskog naselja

OZNAKA ZA SEVER pokazuje smer ka severu, a mora da bude okrenuta prema gore.

RUŽA VETROVA je graficki prikaz smera duvanja vetra, učestalosti njegovog pojavljivanja i intenziteta. Kombinuje se sa prikazom severa.



LEGENDA je zbir oznaka koje su korišćene na crtežu i objašnjenja njihovog značenja.

	Становање и стамбено ткиво		
	Комерцијалне зоне и градски центри		
	Трговачке улице		
	Јавне службе, јавни објекти и комплекси		
	Јавне службе и јавни објекти чији се комплекси одређују детаљнијим плановима		Гробља
	Привредне делатности и привредне зоне		Пољопривредне површине и објекти
	Зелене површине		Огледна пољопривредна поља
	Спорт, спортски објекти и комплекси		Фарме
	Планиране спортско рекреативне зоне		Водене површине
	Комуналне делатности и инфраструктурне површине		Водоизворишта
	Саобраћај и саобраћајне површине		

legenda – Generalni plan Beograda

Neki od osnovnih podataka koji se koriste u urbanizmu dati su pojednostavljeno na osnovu ZAKONA O PLANIRANJU I IZGRADNJI

VALORIZACIJA ELEMENATA NASELJA

Pri intervenisanju u prostoru neophodno je prethodno sprovesti određene analize i valorizacije, sa ciljem da se dobije dovoljno podataka na osnovu kojih ce se argumentovano dalje delovati u prostoru. Zato je potrebno:

- **definisati granice obuhvata analiziranog dela naselja**
- **utvrditi njegovu urbanističku dispoziciju**
- **istaći dostupnost do njega**
- **istaći način funkcionisanja**
- **valorizovati razne pojave i situacije u analiziranom delu**

definisanošć granica

obuhvata utvrđivanje granica analiziranog elementa naselja, neophodno je da bi se tačno znalo u odnosu na koju površinu se sprovode analize i valorizacije. Za objekte postoje adrese, ulice i brojevi, za blokove nazivi graničnih ulica, za ulice se koriste nazivi, a za fragmente ulica se daju, osim naziva ulica, još i podaci o početnoj i završnoj raskrsnici, jer one definišu određeni fragment

urbanistička dispozicija

Urbanistička dispozicija pojedinih delova naselja (ulica, blokova, trgova, parkova, objekata, spomenika...) podrazumeva njihov položaj u odnosu na celovito naselje. Položaj analiziranog elementa naselja se može izraziti na dva načina:

- u odnosu na geometrijsko težište površine naselja,
- u odnosu na neko značajno mesto (centar, glavnu ulicu...)

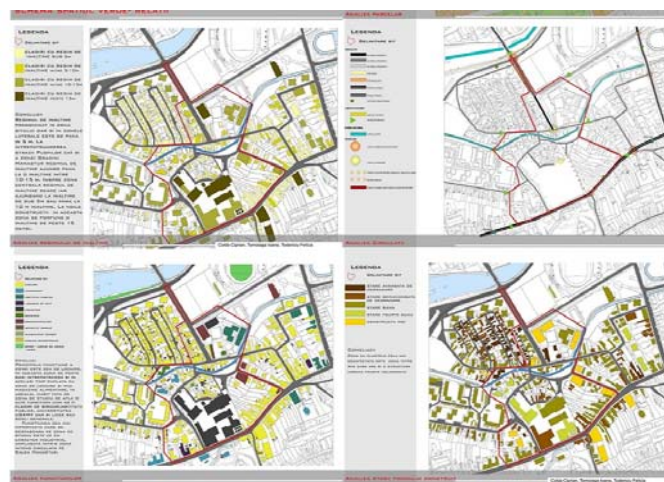
Kod manjih naselja i naselja sa pravilnim geometrijskim oblicima geometrijsko središte naselja se uglavnom poklapa sa centrom tog naselja. Tada određeni element može da ima centralnu ili perifernu dispoziciju. Međutim, u naseljima čiji centar nije u geometrijskom središtu, ili se on nalazi na granici, neophodno je dati i dodatne informacije o položaju analiziranog elementa. Specificne situacije se dešavaju ako je naselje nepravilnog oblika, ili ako je formirano na pokrenutom terenu. U takvim slučajevima urbanistička dispozicija analiziranih elemenata može biti dodatno izražena i kroz:

- udaljenost od granica naselja,
- položaj u odnosu na neku prirodnu specificnost (reka, brdo),
- položaj u odnosu na stvorene elemente (pruga, glavna ulica),
- položaj u odnosu na područja (stambena, industrijska...)
- položaj u odnosu na strane sveta (severno od reke, južno od industrije...).

dostupnost

Dostupnost do nekog elementa predstavlja udaljenost tog elementa od ostalih značajnih područja naselja, objekata, površina, sadržaja ili aktivnosti, odnosno repernih tacaka i žižnih mesta. Na osnovu ovog pokazatelja se može zaključivati o kvalitetu života ljudi u posmatranom području. Udaljenosti se mogu izraziti u odnosu na različite vidove kretanja (vazdušno, kopneno, biciklističko, pešacko...), a mogu se prikazati izohronama. **Izohrone su linije kretanja koje su vremenski definisane.** Obavezno se mora naglasiti način kretanja u odnosu na koji je vrednovanje sprovedeno. Dostupnost se posmatra i u suprotnom smeru, odnosno saznaje se i za koje vreme se sa određenih mesta u naselju može stići do analiziranog elementa. Ova analiza se kombinuje sa linijama gradskog prevoza ili analizama saobraćajnica prema značaju ili frekventnosti, jer se na osnovu njihovih može pravilnije zaključivati o kvalitetu dostupnosti.

način funkcionisanja podrazumeva proveru postojanja i načina korišćenja površina i objekata. Namene objekata i površina se najčešće prikazuju različitim bojama, a način funkcionisanja saobraćaja, ulazi u objekte i pristupi do dvorišta, strelicama u boji. Na osnovu funkcionalnih analiza se može vrednovati svaki element prostora.



Urbana analiza

VALORIZACIJA

Valorizacija predstavlja vrednovanje svih analiziranih aspekata jednog elementa, isticanjem povoljnih i nepovoljnih situacija i pojava. Mogu se vrednovati:

- dimenzije svih elemenata (dovoljne ili nedovoljne za odvijanje određene funkcije),
- načini parkiranja (povoljan ili nepovoljan, dovoljan ili nedovoljan broj parkinga)
- način funkcionisanja kretanja svih ucesnika u saobraćaju (sa ukrštanjem ili bez),
- linije javnog gradskog prevoza (postoje, broj linija, učestalost dolazaka...),
- frekventnost saobraćaja (velika ili mala, povoljna ili nepovoljna, dovoljna ili ne),
- osvetljenost noću (postoji ili ne, kvalitetna je ili nekvalitetna, dovoljna ili nedovoljna)
- signalizacija i oznake (ispravni ili neispravni, kvalitetni ili ne, dovoljni ili ne),
- kvalitet uslova preglednosti na raskrsnicama (povoljan ili ne),
- kvalitet materijala saobraćajnih površina (dobar ili loš, bezbedan ili klizav),
- bezbednost (ostvarena ili je ugrožena),
- ekološki uslovi (prejaka insolacija ili zasencenost, nedovoljna zaštita od vetra),
- podužni profili (zakrivljene ulice pa nepregledne, preveliki nagibi),
- poprečni profili (promenljivi, različiti uslovi insolacije nepovoljni za stanovanje...),
- parcele (male, uske, neodržavane, previše izgrađene),
- građevine (previsoke, preniske, prevelike, premale, trošne, dobro održavane...),
- namena objekata (raznolika, ista, nedovoljno raznolika...),
- fasade (održavane ili ne, pastelne ili prejake boje, oronule ili u dobrom stanju),
- materijalizacija (neusaglašeni materijali, pa haotičan utisak),
- urbani detalji (postoje ili ne, potrebni su ili ne, funkcionalni su ili nisu)

METODE ISTRAŽIVANJA

U urbanističkim istraživanjima se koriste sledeće metode:

- **ANALIZA** (detaljno raščlanjivanje problema radi lakšeg razumevanja i sagledavanja, konstatacije i kraća obrazloženja),
- **UPOREDNA ANALIZA** (paralelno posmatranje i upoređivanje dva ili više elemenata po istom aspektu analize, npr. saobraćajna frekventnost u selu i gradu),
- **SINTEZA** (objedinjavanje rezultata svih istraživanja, prvo zaključivanje o pojedinačnim određenim aspektima, a zatim kompletno sagledavanje određne situacije),
- **ZAKLJUČIVANJE** (zauzimanje kritičkog stava po određenim pitanjima, a prema prethodno utvrđenim vrednosnim kriterijumima).

Sve ove metode istraživanja mogu biti zasnovane na:

- **proučavanju izvora** (prikupljanje podataka o određenom elementu iz literature)
- **proučavanju tehničke dokumentacije** (provera urbanističke dokumentacije, planova, podloga...),
- **proučavanju istorijske građe** (proučavanje razvojnog puta, geneze, analiziranog elementa kroz istorijsku građu),
- **rezultatima ankete** (pribavljanje mišljenja korisnika putem popunjavanja upitnika sa ponuđenim odgovorima),

- **intervjuima** (pribavljanje mišljenja korisnika putem postavljanja pitanja i beleženja njihovih individualnih odgovora),
- **terenskom istraživanju** (uočavanje, beleženje, merenje, brojanje, fotografisanje na terenu...).

U zavisnosti od tematike istraživanja primenjuju se odgovarajuće metode rada. Posebno je bitno istaći anketu koja podrazumeva pravljenje anketnog upitnika, sprovođenje anketiranja, sumiranje rezultata i donošenje zaključka. Predstavlja najčešće korišćen metod, jer je jednostavan za sprovođenje, potrebno je malo vremena za popunjavanje anketnog upitnika, a ako je on dobro osmišljen, onda je lako i brzo sumiranje rezultata. Osim toga se lako dolazi do izuzetno važnih podataka (mišljenja korisnika) do kojih se ni na jedan drugi način ne može doći. Na taj način se stiče uvid u želje i mišljenje korisnika prostora, a što predstavlja jedan od osnovnih i najznačajnijih argumenata pri oblikovanju i uređenju prostora. Želje i mišljenje sadašnjih ili budućih korisnika je osnova za svaku intervenciju u prostoru.

Primer ankete

Anketa predstavlja grupu pitanja postavljenu mlađoj populaciji od 16 do 20 godina, u kojoj se istražuje njihov odnos prema stanovanju u centru i na periferiji. Pretpostavka je da ovi mladi ljudi neopterećeni profesionalnim i kvaziprofesionalnim predstavama mogu svojim spontanim stavovima dati sliku o stavovima i afinitetima prema življenju u pojedinim delovima grada. Između ostalog ova starosna grupa na putu je da sama bira mesto svog boravka, a sada je u intenzivnoj fazi maštanja gde započeti vlastiti samostalni život.

1. Gde stanujete :

ulica

naselje

opština

2. U kakvoj zgradi živite :

a) porodična b) višespratna do 4 sprata v) višespratna iznad 4 sprata

3. Svakodnevni prevoz do radnog mesta - škole obavljate :

a) pešice b) javnim prevozom v) sopstvenim vozilom

4. Da li je vaš kraj udaljen od centra grada:

a) živim u centru b) do centra dolazim pešice

v) manje od pola sata prevozom g) više od pola sata prevozom

5. Ako svojim krajem smatrate ulicu u kojoj živite i njeno neposredno okruženje da li dobro poznajete njen izgled:

a) da b) ne v) delimično

6. Da li svoj kraj smatrate prijatnim i pogodnim za život:

a) da b) ne v) delimično

7. Svoj kraj biste rado menjali, jer je :

- a) previše udaljen od meni važnih mesta b) isuviše monoton, bez dešavanja
v) bučan i zagađen g) ne bih ga menjao, iako ima nedostatke

8. Vaši odnosi sa susedima su :

- a) ne poznajem ih b) dobri, ali površni
v) srdačni i prijateljski g) hladni i netrpeljivi

9. Izbor kraja u kome bih voleo da živim, navedite razlog :

- a) isključivo u centralnoj zoni grada
.....

- b) u nekom od naselja, navedite koje
.....

10. Da živite u Americi i imate velika primanja vaš izbor je :

- a) luksuzan stan u soliteru na Menhetnu
b) vila na Beverli Hilsu

11. Koju vrstu muzike slušate:

- a) klasičnu b) narodnu v) turbo-folk
g) tehno d) džez, bluz đ) rok, hevi metal, pank
e) rep, hip-hop ž) nešto drugo

12. Dodelite pozitivne poene 50,40,30,20,10 ovim kvalitetima življenja:

- a) čist, zdrav vazduh b) tiha, mirna okolina v) zelenilo i sportski sadržaji
g) dobra saobraćajna povezanost i snabdevenost
l) korektni dobrosusedski odnosi

13. Dodelite pozitivne poene 50,40,30,20,10 ovim nedostacima življenja:

- a) zagađen vazduh, buka, nečistoća
b) neuređenost ulica, oronulost fasada
v) nedostatak kulturnih sadržaja
g) loša saobraćajna povezanost
đ) malograđanska, palanačka atmosfera

ANALIZE

Urbanistička analiza obuhvata utvrđivanje sledećih karakteristika:

- prostornih** (urbanistička dispozicija, granice, morfologija, oblik, veličina, proporcije, prostorna organizacija, podela teritorije na podceline i sl.),
- fizičkih** (izgrađenost, materijalizacija, boja, opremljenost urbanim mobilijarom, saobraćajnom signalizacijom i oznakama, svetiljkama, spomenicima, informacionim tablama, telefonskim govornicama, signalizacija,...),
- funkcionalnih** (prilazi, ulazi, vidovi i način kretanja),

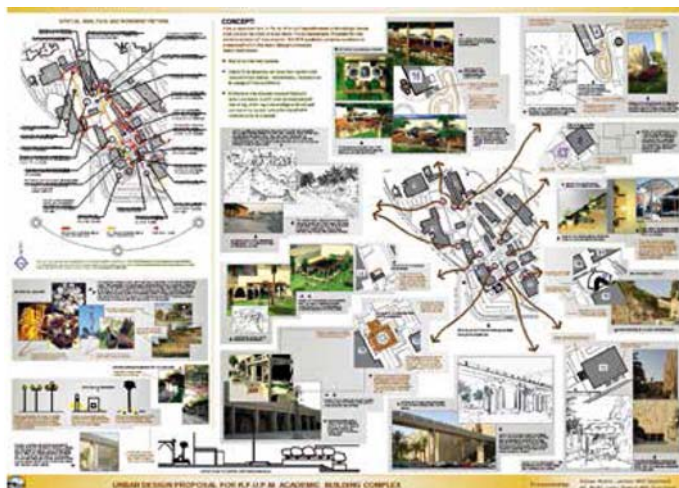
- **programskih** (namene, sadržaji, programi, funkcije manjih delova, i dr.),
- **arhitektonsko - građevinskih** (način i sistem građenja, tipologija, oblikovanje, fenestracija, silueta i dr.),
- **socioloških** (vlasništvo, socijalni kontakti,)
- **ekoloških** (prisustvo prirodnih uticaja vetra i insolacije, izvora zagađenja i načina zaštite od prirodnih i stvorenih zagađivača),
- **načina formiranja** (nastanak elementa, planski neplanski, polazne osnove, uzroci),
- **načina transformacija** (promene tokom vremena, planske, neplanske).

UPOREDNE ANALIZE

Tek poređenjem jednog elementa sa drugim, srodnim, elementima, može se realno sagledati kvalitet njegovih karakteristika, određenih pojava ili situacija, uočiti njegova specifičnost i posebnost, kao i sličnost i ujednačenost sa drugim elementima.

SINTEZA

Sinteza podrazumeva objedinjavanje svih rezultata istraživanja, radi donošenja pravilnijih zaključaka po određenim aspektima istraživanja. Tako se na primer nakon sprovedene ankete: analiziraju odgovori pojedinačno svakog anketiranog za sva pitanja iz ankete, upoređuju odgovori svih anketiranih za pojedinačno svako pitanje ankete, sintezno iznosi opšti zaključak. U saobraćajnoj analizi se npr. prvo prikazuju pojedinačne putanje i korišćeni vidovi kretanja, a na kraju se daju sintezni prikaz opterećenja saobraćajnica i zastupljeni vidovi saobraćaja.



Sinteza - primeri

